

SINT-TIENISKERMIS

TE *As*

1984

*De offergaven worden
per opbod geveild.*

Aangezien er twee heiligen met de naam Antonius vereerd worden, moeten we een onderscheid maken tussen Antonius van Padua van wie de naamdag gevierd wordt op 13 juni en Antonius van Egypte wiens naamdag op 17 januari valt. In dit geval gaat om Antonius van Egypte en daarom begeven we ons op een speurtocht in het begin van onze tijdrekening. De heilige Antonius van Egypte, ook wel Antonius abt of Antonius de Grote genoemd, werd geboren te Heraclea in Egypte in het jaar 251. Zijn rijke ouders stierven toen hij twintig was. Hij gaf alle bezittingen aan de armen en trok zich als kluizenaar in de woestijn terug. Eerst leefde hij in een grafspelonk in de buurt van zijn geboorteplaats. Later bracht hij twintig jaar van volstrekte eenzaamheid door in een verlaten fort in Pifar. Daarna leefde hij nog 45 jaar bij de Rode Zee op de berg Colzim. Andere christenen kwamen hem daar verzoegen en vormden aan de voet van de berg de eerste gemeenschappen van monniken. Daarom staat hij bekend als de vader van het kloosterleven en vandaar de toevoeging 'abt' aan zijn naam. Antonius stierf in het jaar 356 in de ouderdom van 105 jaar. Op eigen verzoek werd hij op een geheime plek begraven om te voorkomen dat zijn graf een bedevaartplaats zou worden.

In de middeleeuwen was hij een populaire heilige in West Europa en in 1491 werd zijn gebeente, na een lange zwerftocht overgebracht naar de Kerk van Saint-Julien in Arles in Frankrijk, waar het volgens sommigen nog altijd ligt. Omwille van zijn afkomst werd hij gekozen als de patroon van de boeren en ook de aanvulling *met het varken* heeft hij in de middeleeuwen gekregen. Dat het juist dit dier is geworden, heeft te maken met de kloosterorde

↑↑↑ Gezellig samen zijn na de misviering met verkoop van de offergaven.

↑↑ De Sint-Tienisvrienden verkopen aan de bezoekers soep, taart, wijn of frisdrank, en borrels.

↑↑ Houten Sint-Antoniussbeeld uit het Sint-Aldegondiskerkje.

van de Antonieten die in 1095 in Frankrijk werd gesticht. Het waren oorspronkelijk lekenbroeders die zich toegelegd hadden op het verzorgen van de slachtoffers van de pest en het Antoniusvuur, een vorm van wondroos met branderige ontstekingen en veroorzaakt door schimmelvorming in het broodgraan, het zogenaamde moederkoorn. Naast het verzorgen van zieken hielden ze zich ook bezig met het fokken en mesten van varkens als voedsel voor de armen. Als dank voor de diensten die de Antonieten deden, mochten hun varkens vrij rondlopen en de voedselresten, die de bewoners gewoon op straat gooiden, opeten. Op de feestdag van Sint-Antoniüs werden de varkens geslacht en het vlees werd aan de armen uitgedeeld. Zo is Antoniüs abt aan zijn metgezel gekomen.

Het is logisch dat de viering van Sint-Antoniüs in de middeleeuwen een hoogtepunt bereikte, omdat het overgrote deel van de bevolking in zijn onderhoud moest voorzien door landbouw en veeteelt. Op de dunbevolkte en schrale zandgronden van onze gewesten waren de bewoners aangewezen op hun kleine veestapel om te overleven. Om hun dieren een maximum aan bescherming te geven, kozen ze dan ook een heilige die reeds eeuwen lang als beschermer tegen veeziekten bekend was en dat was Sint-Antoniüs. In de Sint-Aldegondiskerk te As was er een altaar gewijd aan Sint-Antoniüs met zijn varken. Hij was immers de meest geliefde volksheilige op de kalender en rond hem ontstonden allerlei vrome gebruiken en gewoontes. Op 17 januari werd zijn feestdag gevierd en op deze dag kwamen de boeren van As en omgeving naar de Aldegondiskerk om hun geliefde Sint-Antoniüs abt te viëren en om de bescherming over hun veestapel af te smeken. De heer Arthur Hubrechts, ondervoorzitter van de Sint-Aldegondiskring, heeft in de Historiek over Sint-Antoniüs te As verteld hoe de Sint-Tieniskermis ontstaan is:

Veeartsen waren er toen bijna niet en er moest toch hulp gezocht worden in geval van ziekte van een dier op de boerderij. Dan maar op bedevaart naar de Heilige Antonius te As. Zo kwam het dat op 17 januari ons kerkje te klein was om al dat volk te laten. Het kon dan soms bitter koud zijn, maar dat kon de mensen niet weerhouden om naar As te komen. De kerk liep steeds vol, al was er geen vonk vuur te bespeuren in die grote ruimte, dus wollen sokken en stevig schoeisel zorgden voor warme voeten en dan werd de koude zo niet gevoeld.

Uit dankbaarheid of met preventieve doeleinden kwamen de boeren vroeger naar As afgezakt met halve varkenskoppen, pluimvee, schapen en geiten om die te offeren. Ook in de offerschaal lagen dan zilverstukken te blinken in het flikkerende kaarslicht. Reinke oet den drees die met de schaal rondging zei luid God zal

U lonen bij elke gift. De opbrengst van de verkoop der gaven na de mis ging naar de pastoor voor goede werken.

Op 17 januari had in As een veemarkt en kermis plaats. Bij ietwat fatsoenlijk weer was daar nogal veel belangstelling voor, maar bij strenge vorst bleven de runderen op stal, want alle verkeer diende te voet te gebeuren. Zo was er een weergezegde over Sint-Antonius, dat als volgt luidt *Sint Tienis is 'ne mèker of 'ne brèker*. Hetgeen wil zeggen dat als het vóór de 17de januari een kwakkelweer is geweest, we ons rond Sint-Antoniusdag aan winterweer mogen verwachten. Heeft het echter gewinterd tot half januari, dan kan de dooi in het begin van de tweede helft van de maand invallen.

De boeren die vee te verkopen hadden, verzamelden in het straatje tussen de woning van Reyskens en de woning van de kantonnier. Nu wordt dat kleine straatje de Tiendenschuurstraat genoemd. Er stonden soms heel wat beesten te koop, niet alleen uit As, maar ook uit Niel, Opglabbeek, Dorne, Opoeteren, Genk en elders. Die vaarzen, ossen en koeien werden niet alleen verhandeld aan boeren onderling maar ook aan grote veekoopmannen. Een van hen was Joep van Grémi uit Opgrimbie. Met zijn lange blauwe kiel om het lijf, een blinkende pet op zijn vergrijsd hoofd, een rode zakdoek met witte bollen rond de hals en een verende mispelaar in de rechterhand, liep hij de markt af. Eerst bekeek en betastte hij de beesten links in het straatje en dan was het de beurt aan de rechterkant. Joep kende zijn klanten, wist wat ze verlangden en wat hij hun kon verkopen: een stevige os, een drachtige koe of een stuk om te slachten. Als hij dan een tweede keer over de markt liep, hield hij telkens halt aan een beest dat hij kon gebruiken. Viel het beest in zijn smaak, dan begon de eigenlijke verkoop. Laat eens horen Nol, zo begon hij dan, hoeveel moet dat scharminkel kosten? De boer zei zijn prijs, maar Joep bood een lagere prijs, het verschil werd gedeeld en Joep kocht het dier. Nadien werd in het café bij Miel Mardaga-Vandenhoudt de verkoop geregeld en werd er iets op gedronken. 's Avonds trok Joep met drie of vier beesten naar Opgrimbie.

In de Dorpsstraat was het dan ook een gewemel van al het volk. De mensen kwamen allemaal om de neringdoeners hier ook iets te gunnen. Een van de vaste kermisattracties was Kooktrien. Zij was afkomstig van Hasselt en laveerde door de straat met op haar heup een korf gevuld met koeken en zakjes karamellen. Een 'knepkje' van 5 centiemmen voor 5 karamellen. Op het papiertje rond de karamel stond een gezegde zoals Tandpijn is liefdepijn – Het is niet mogelijk te leven zonder liefde – Kies uw lief en bemin dan uw keuze – Een zot is altijd gewillig als een zottin dat wil, enz. Bij

slecht weer ging Kooktrien bij de kantonnier in de schuur staan.

Dolf uit Maaseik had zijn winkeltje opgeslagen bij moeder Smiets tegen de schop en Kermis Giel een beetje verder tegen de schuur. Ze verkochten spelden, naalden, linten, knopen, haken, vingerhoeden, patattenmesjes, fluitjes, tollens, springkoorden en allerlei speelgoed.

Chang-Trudty stond tegen de smidse bij Thies de smid en werkte op een tafel met een zeer lange riem. Hij kon de riem wel tien keer op alle mogelijke manieren plooiën om zoveel mogelijke openingen te vormen. In een van die openingen moest je een potlood steken en de twee einden met de toppen van de vingers stevig vast houden. Dan trok Chang de riem naar zich toe en bleef het potlood in de riem vast zitten dan kreeg je het geld van de inzet dubbel terug. In het begin liet Chang al eens iemand winnen, om op die manier de omstaanders aan te sporen om aan het spel mee te doen. Zodra hij dacht genoeg verdiend te hebben ging hij bij Jentje, het café bij Marting-Meyers, borrels drinken tot zijn vrouw hem kwam halen en riep *Chang de wagen in*. Zijn reactie was altijd *Kom schat drink er maar eentje mee*. Op het laatst hadden beiden een jeneverneusje en waren ze smoordronken, want het was voor hen een winstgevende kermis geweest.

Uit een brief van Mevr. Hubertine Vandenhoudt aan haar dochter Maria die op school zat in Hasselt in 1921 lezen we het volgende: 'Met Sint-Tieniskermis is de fanfare van Asch weer door het dorp getrokken zoals elk jaar, maar bij ons in het café konden alleen de bestuursleden binnen komen, daar er zoveel waren was het café heel vol. De muzikanten stonden op straat zich warm te spelen en we hebben hun een druppel gegeven'.

Zo werd jaar na jaar aan de Sint-Aldegondiskerk op 17 januari na de eredienst kermis gevierd. Door de bouw van de nieuwe kerk en de overbrenging van de eredienst naar de Sint-Theresiakerk in 1932 kwam er een einde aan deze traditie. In 1984 heeft de culturele en heemkundige Sint-Aldegondiskring de Sint-Tienisviering terug in ere hersteld. De viering is vastgelegd op de zondag die het dichtst bij 17 januari valt. In 2009 was het voor de 26ste keer sinds de heroprichting dat de Sint-Tieniskermis volgens de oude traditie gevierd werd in de Sint-Aldegondiskerk van As.

Tijdens de misviering, opgeluisterd door het zangkoor, is er een kort gelegenheidssermoen, soms in het dialect, en de verering van de relikwie van Sint-Antonius abt, zoals vroeger. De bezoekers, bedevaarders of kermisgasten die een offergave meebrengen, geven die bij het binnenkomen van de kerk af aan de Sint-Tienisvrienden. Elk jaar is het kerkje vol met gelovigen die niets van het feest